

Els aiguamolls del Pla, una illa de biodiversitat

A la pàgina anterior: Durbec · Aguait prefabricat a la llacuna petita · Ànec canyella · Bernat pescaire

Text i fotografies: **Màrius Domingo de Pedro**

A principis dels anys 80 neixen els aiguamolls del Pla de Santa Maria. L'origen dels aiguamolls cal buscar-lo en les aigües residuals de dues indústries ubicades als afores del Pla que s'afegien a les aigües brutes del mateix poble. Aquestes aigües s'abocaven directament a la partida Carreró, en una zona de geologia impermeable que provocava l'entollament de les aigües negres.

Aquesta zona entollada amb aigües de pessima qualitat ràpidament es va poblar de vegetació psammòfila, sobretot canyís. L'espai es diferenciava, així, de tot l'entorn, format per conreus de secà. A més a més, es va crear un petit toll, d'uns 6 m², a la vora d'una barraca de pedra seca i d'una figuera. Tot això va ser suficient per atraure espècies de fauna pròpies de zones humides.

El 1989, quan treballàvem amb el Cos d'Agents Rurals a la comarca, vam descobrir aquest indret de forma totalment casual, gràcies al fet que es va enlairar un becadell (*Gallinago gallinago*), un ocell impossible de veure en una zona de conreus de secà com era la partida Carreró del Pla.

Una sèrie de visites per esbrinar d'on havia sortit el becadell ens permeten d'adonar-nos que, malgrat la petita superfície i la mala qualitat de l'aigua, que feia que l'olor no fos la més agradable, l'indret té un gran interès i, sobretot, moltes possibilitats de millora.

Com a primera mesura i amb l'objectiu de donar a conèixer l'indret, l'any 1993 publiquem un article al setmanari *El Pati*, d'àmbit comarcal, que de forma irònica intitulem "Els merdamolls del Pla". El nom i l'article van fer força fortuna, i encara avui hi ha molta gent que coneix els aiguamolls del Pla amb aquest nom.

Afortunadament l'any següent, el 1994, la Junta de Sanejament de la Conselleria de Medi Ambient de la Generalitat basteix en aquell indret una estació depuradora d'aigües residuals (EDAR), la qual cosa millora la qualitat de les aigües de forma considerable. Una gestió nostra amb aquesta entitat impedeix que l'aigua tractada per la depuradora vagi canalitzada fins al torrent de més avall, el torrent Sec, que era la idea inicial, i, en canvi, continuï alliberant-se a l'aire lliure, al mateix lloc on s'abocava quan l'aigua era negra.

El 1995 redactem un informe sobre la zona en què proposem una sèrie de mesures senzilles, algunes de les quals totalment gratuïtes i d'altres de molt baix cost, per millorar la qualitat ambiental dels aiguamolls i augmentar-ne la biodiversitat, cosa que, de retruc, augmentaria la biodiversitat de la comarca. Aquest informe es trameta a la Conselleria de Medi Ambient i al Departament d'Agricultura de la Generalitat, a la Diputació de Tarragona, a l'Ajuntament del Pla i a la propietat de la finca. Ningú no respon. No sembla que hi hagi cap interès, potser per manca de pressupost.

Més tard, el 1998, modifiquem l'informe per adaptar-ne la publicació als *Quaderns de Vilaniu* (vol. 33, pàg. 59-70). A més, el presentem a la quarta convocatòria del Premi de Natura de l'AEQT i la FEUCT, amb el resultat d'obtenir un accésit.

Finalment, la sort arriba quan s'instal·la a prop de l'espai l'empresa **SCHUTZ Ibérica**. Aquesta empresa s'interessa pel projecte que hem redactat i es fa càrrec de la totalitat del seu cost econòmic. De la direcció tècnica se n'ocupa l'empresa **EDISCAT**, amb el nostre assessorament pel que fa als temes ambientals.

Aquest projecte consisteix a establir una llacuna, construir un talús que separi visualment la indústria de l'espai, plantar arbres i arbustos, instal·lar un aguait per a l'observació d'ocells, prohibir la cacera i restaurar el **Corral del Branca** proper per convertir-lo en un espai d'interpretació dels aiguamolls i la Ruta de la pedra seca.

Les mesures milloren extraordinàriament les condicions ambientals dels aiguamolls i s'hi estableixen moltes espècies d'ocells i, fins i tot, d'amfibis i rèptils. Algunes curiositats que hi tenen lloc són, per exemple, l'única dada de nidificació del morell de plomall, *Aythya fuligula*, a Catalunya; la important hivernada de repicatalons, *Emberiza schoeniclus*, o una població importantíssima de tortuga de rierol, *Mauremis leprosa*, i de reineta, *Hyla meridionalis*. I això sense deixar de banda algunes presències excepcionals de primer ordre, com la perdiu de mar, *Glareola pratincola*; l'ànec canyella, *Tadorna ferruginea*, i, més encara, el pinsà carminat, *Carpodacus erythrinus*, o el repicatalons petit, *Emberiza pusilla*.

El 2018, amb motiu de l'ampliació del polígon industrial, s'amplia, també, l'espai dels aiguamolls. Així, s'hi crea una segona llacuna, més gran, i s'hi construeix un nou aguait, enlairat, que, després de perfeccionar l'itinerari que recorre tot l'espai, fa més fàcil i amable la visita i l'observació de fauna a la zona.

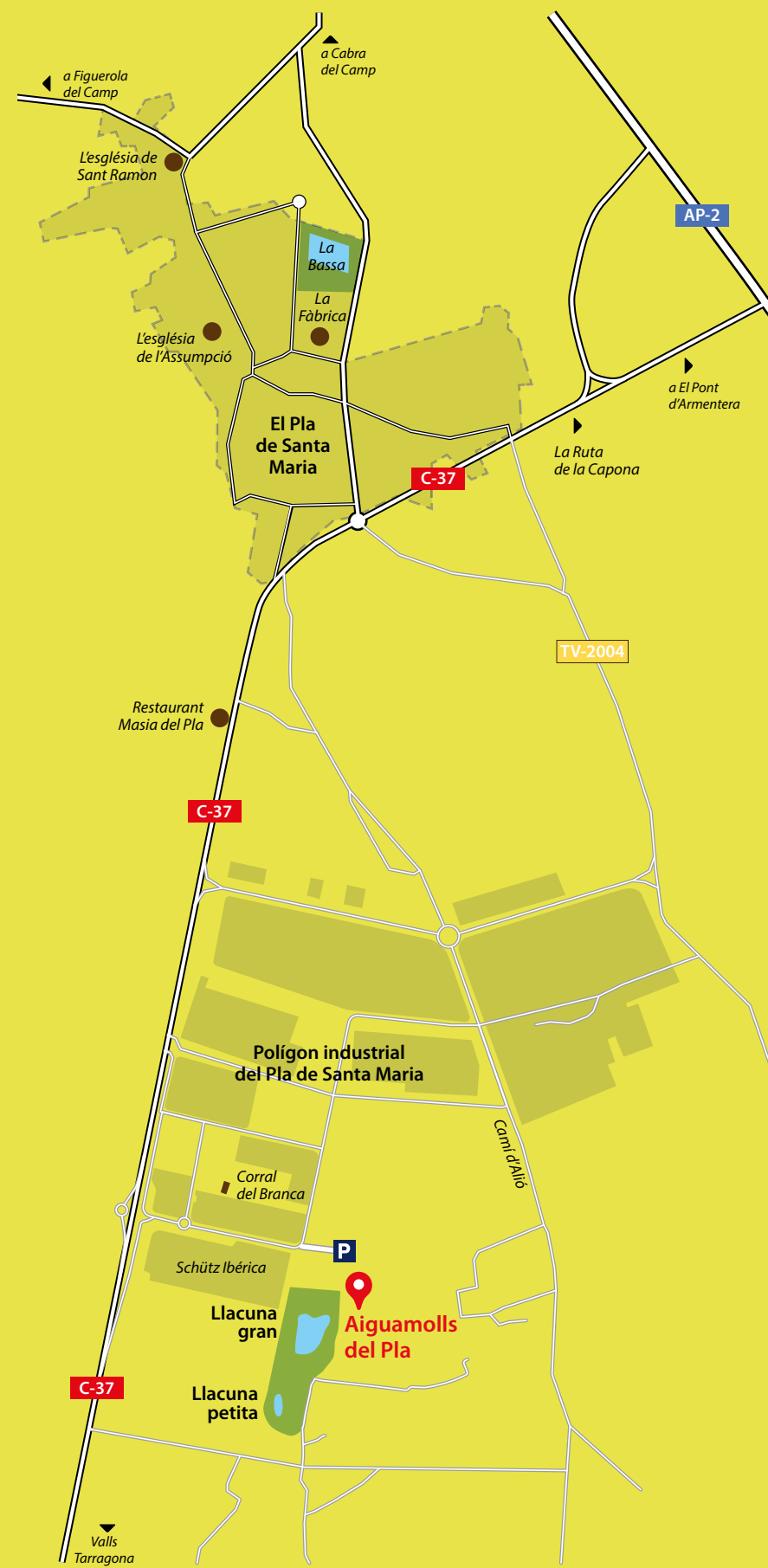
Actualment fins i tot l'**Ajuntament del Pla** inclou els aiguamolls en la llista d'atractius per afavorir el turisme al poble. També els trobem esmentats en pàgines web d'ornitologia, inclús de fora de Catalunya.

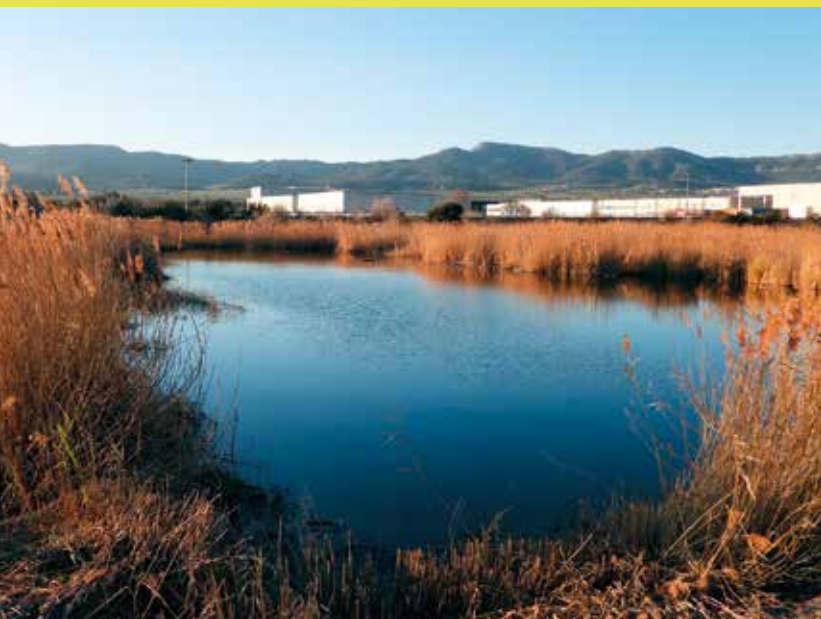
De cara al futur, hi ha projectada una nova ampliació, amb una tercera llacuna, un tercer aguait i una ampliació de l'itinerari.

En la successió d'ortofotos, capturades del servidor de l'Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, podem observar l'evolució de la zona durant el darrer mig segle. És sorprenent comprovar com en pocs anys un racó que era exactament igual que tot el voltant (sec, assolellat i polsegós) és avui dia verd, ombrívol i humit.

Batallaire

Tortugues i diverses espècies d'ocells a la primavera · Repicatalons · Llacuna gran · Tortugues de rierol

Actualment **els aiguamolls del Pla són**, sense cap mena de dubte, **l'espai humit més important de l'Alt Camp** i un dels més notables del Camp de Tarragona.

Què hi trobem?

D'entrada, una illa d'humitat enmig d'una gran extensió de conreus de secà, molts d'ells abandonats o semiabandonats, amb boscos petits o mitjans, sobretot de pi blanc i alzina, escampats enmig.

Als aiguamolls, hi tenim canyís i boga, arbustos i arbres caducifolis propis del bosc de ribera, uns arbres que han assolit unes dimensions considerables i que han transformat completament el paisatge. Aquests arbres són d'espècies autòctones i la majoria han estat plantats d'esqueixos procedents d'exemplars de boscos de ribera propers al Brugent, al Gaià o al Francolí. Són salzes blancs, gatells, freixes de fulla petita, figueres i fins i tot verns, *Alnus glutinosa*, una espècie que no podem observar en cap altre indret de la comarca.

Pel que fa als matolls, tenim una línia d'aladerns al talús que delimita els aiguamolls pel NE i, a la part central, hi ha saüc i esbarzers.

Quant a la fauna, l'època de l'any més agraïda és la primavera, en què s'hi poden veure tota mena d'ocells migradors, des d'insectívors de canyissar o de matollar, com ara la bosclarla de canyar, el balquer, la bosclarla mostatxuda, el trist i el rossinyol bord fins a tota mena de tallarols i tallaretes, passant pel teixidor, el mastegatatxes i el papamosques gris, fins a les mallerengues cuallargues, les blaves, les emplomallades, l'oriol, etc. Òbviament, també hi trobem tota mena de limícoles, els més freqüents, la xivita i la xivitona, però també valones, gambes roges, gambes roges pintades, corriols de dues espècies, perdiu de mar, batallaires i becs d'alena.

Encara amb relació a la fauna, els exemplars més espectaculars potser són els ardeïds. S'hi poden veure tota mena de martinets (blanc, petit i de nit), l'agró roig, el berrat pescaire i el blanc, etc. Fins i tot hi trobem el bec planer, cigonyes i algun flamenc.

A l'hivern hi podem observar moltes espècies d'ànecs, des del corrent collverd fins a morells, xibecs, xarxets comuns, cullerots, xarrasclets, etc.; també corbs marins, gavines i gavians, i fins i tot algun xatrac o fumarell carablanc. En aquesta època de l'any també

hi ha la hivernada dels repicatalons, cruixidells i estornells, que hi fan cap a centenars, i l'arpella comuna, que intenta de caçar alguna cosa.

A l'estiu, com a nidificants, destaquen tota mena de fringíl·lids, com les cadeneres, els gafarrons i els verdums. També, és clar, les polles d'aigua i els rasclons, encara que el que fa més il·lusió és veure els cabussets amb les seves cries. Cada any intenten de criar-hi els camallargs; de fet, arriben a descloure dos o tres pollets, però sempre hi ha algun predador que impedeix que arribin a adults.

La tardor, en ser l'època de migració postnupcial, és l'altra estació que ens porta moltes sorpreses. Qualsevol espècie rara d'ocell de Catalunya hi pot fer cap, i la podem observar fàcilment perquè l'espai és petit i està dotat de dos observatoris on amagar-nos.

Quant als mamífers, els aiguamolls acullen mosteles, guineus i senglars. Fins i tot hi ha hagut un visó americà, que s'ha aconseguit erradicar. Hi proliferen els conills, una presa interessant per a molts predadors, la qual cosa fa que l'astor, l'àguila cuabarrada i el falcó pelegrí s'hi presentin sovint.

Pel que fa als amfibis, destaca la reineta, encara que és molt més freqüent la granota verda i també els gripaus corredor i comú.

I **la veritable joia dels aiguamolls són les tortugues**. Hi ha una població magnífica i sana de tortuga de rierol autòctona, que hem de mantenir procurant que ningú no hi alliberi tortugues exòtiques,

les americanes. És clar que també hi ha altres rèptils: lògicament, la serp d'aigua i, com que som enmig del secà, el dragó comú i el llangardaix ocel·lat.

També paga la pena la visita per a qui cerca invertebrats. Una colla d'espècies de libèl·lules i espiadimonis, a banda de més de trenta tipus de papallones diferents, volen per l'espai i són fàcilment observables. Tot plegat fa que aquest petit racó de l'Alt Camp sigui, realment, el que hem avançat al títol: una illa de biodiversitat enmig d'una plana del Camp que és típicament de secà.

Volem creure que aquesta evolució, que suposa una veritable millora de la biodiversitat, serà la contribució que haurem deixat del nostre pas per aquest món. Gaudiu-ne com ho fem nosaltres. ■

Per a més informació

Ajuntament del Pla de Santa Maria · www.elpladesantamaria.cat

Altres visites al Pla de Santa Maria:

- La Ruta de la Capona: l'art de la pedra seca
- L'església romànica de Sant Ramon
- L'església de l'Assumpció
- La Fàbrica, el Centre d'Interpretació del Tèxtil, el Museu Agrícola i el Museu del Morter
- La vila closa
- Edificis i elements singulars

Vine i visita

El Pla de Santa Maria

Descobreix a la Fàbrica, el Centre d'Interpretació del Tèxtil, el Museu Agrícola i el Museu del Morter

Visita gratuïta l'últim diumenge de cada mes.

Altres visites: La Ruta de la Capona: l'art de la pedra seca · L'església romànica de Sant Ramon · L'església de l'Assumpció · La vila closa · Edificis i elements singulars · Els Aiguamolls.

Per concertar visites guiades: contacteu per mail turismepla@gmail.com o per tel. 977 630 006

Ajuntament del Pla de Santa Maria

www.elpladesantamaria.cat

